№ 109 ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ ՅՈՒՆԻՍԻ 17 **1899** ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ ՅՈՒՆԻՍԻ 17 № 109

ՔՍԱՆԵՕԹԵՐՈՐԴ ՏԱՐԻ

ՄՇԱԿ

Տարեկան գինը 10 րուբլի, կէս տարվան 6 րուբ. Առանձին համարները 5 կոպէկով.

Թիֆլիսում գրվում են միմիայն խմբագրատան մէջ.

Մեր հասցէն. Тифлисъ, Редакція „Мшакъ". Կամ Tiflis, Rédaction „Mschak".

Տէլէֆօն № 253.

Խմբագրութիւնը բաց է առաւօտեան 10—2 ժամ (բացի կիրակի և տօն օրերից)

Յայտարարութիւն ընդունվում է ամեն լեզուով.

Յայտարարութիւնների համար վճարում են իւրաքանչիւր բառին 2 կոպէկ.

Տէլէֆօն № 253.

ՀԻՄՆԱԴԻՐ ԳՐԻԳՈՐ ԱՐԾՐՈՒՆԻ

ԲՈՎԱՆԴԱԿՈՒԹԻՒՆ

Անհրաժեշտ է վերակազմութիւն.—ՆԵՐՔԻՆ ՏԵՍՈՒԹԻՒՆ. Մամուլ. Նամակ Ղազախի գաւառից. Նամակ Խմբագրութեան. Ներքին լուրեր.—ԱՐՏԱՔԻՆ ՏԵՍՈՒԹԻՒՆ. Արտաքին լուրեր.—ՀԵՌԱԳԻՐՆԵՐ.—ԲՕՐՍԱ.—ՅԱՅՏԱՐԱՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐ.—ԲԱՆԱՍԻՐԱԿԱՆ. Պատկերներ:

ԱՆՀՐԱԺԵՇՏ Է ՎԵՐԱԿԱԶՄՈՒԹԻՒՆ

Մեր երկիրը ներկայումս զբաղված է քանդելու և շինելու մի մեծ գործողութեամբ, որի մէջ սակայն քանդելու և աւերելու գործողութիւնը կատարվում է մեծ չափով և ուժգնութեամբ, իսկ շինելու գործողութիւնը միայն թոյլ փորձեր է անում կանգնեցնելու քայքայման գործը կամ վերակազմելու աւերվածը: Մենք կտրում ենք և ոչնչացնում մեր անտառները, առանց տնկելու նորը. մենք հերկում ենք մեր բոլոր խամ մնացած հողերը, առանց վերադարձնելու հողին այն նիւթերը, որոնք անհրաժեշտ են ընթացիկ պտղաբերութիւնը պահպանելու համար. մենք որսում ենք առանց զգուշութիւնների մեր լճերի և գետերի ձկները, մենք սպառում ենք մեր տնային կենդանիների ոյժը, առանց բաւականաչափ սնունդ տալու նրանց, որպէս զի նրանց ցեղը և տեսակը չը փչանայ և այլասերուի: Բազմաթիւ ուրիշ գործողութիւնների մէջ մենք զբաղված ենք աւերելու և սպառելու գործով, չը հետաքրքրվելով այն հարցով, թէ արդեօք ո՞ւր է տանում մեզ երկրի տնտեսութեան այդ ուղղութիւնը:

Ճշմարիտ է, կայ մի մեծ ասպարէզ, ուր արդիւնագործութեան նպատակն է սպառել առանց վերադարձնելու: Դա հանքային գործն է: Սակայն այդտեղ էլ կարեւոր է խելացի գործունէութիւն, որպէս զի երկրի հարստութիւնը զուր տեղը չը վատնվի և ոչնչանայ: Մենք հանում ենք մեծ քանակութեամբ նաւթ երկրի խորքերից և նրա փոխարէն ոչինչ չենք կարող տալ երկրին, բայց յանցանք կը լինէր, եթէ ստացած նաւթը, չը գտնելով բաւականաչափ անօթներ, ծծվէր հողի մէջ կամ հոսէր ծովի մէջ և կամ փչանար շնորհիւ վատ և անյարմար մեքենաների գործադրութեան: Մենք ստանում ենք մեր հանքերից մեծ քանակութեամբ պղինձ, բայց մեծ կորուստ կը լինէր, եթէ մենք չը գործադրէինք այն կատարելագործված միջոցները, որոնցով դուրս է բերվում մետալի ամենամեծ մասը և կիսամշակված հանքը դէն շպրտէինք, ինչպէս այդ տեղի ունի ներկայումս:

Մեր ամբողջ արդիւնագործութեան և մեր առեւտրի ուղղութիւնը նպաստում է քանդելուն և սպառելուն, իսկ շինելու, ստեղծելու, վերականգնելու և վերակազմելու սկզբունքը չէ դարձել մի այնպիսի մեծ խնդիր, որին նուիրվէին թէ մեր ինտելլիգենտ ոյժերը և թէ ձեռնհաս հաստատութիւնների և շրջանների ջանքերը: Այդ խնդիրը պէտք է կենտրոնական տեղ բռնի և ուղղութիւն տայ տնտեսական կեանքին: Հակառակ դէպքում մենք կը պատրաստենք մեզ համար տնտեսական մի մեծ ճգնաժամ, որի դէմ կռուելը կարող է շատ դժուարանալ:

ՆԵՐՔԻՆ ՏԵՍՈՒԹԻՒՆ

ՄԱՄՈՒԼ

Ինչպէս և պէտք էր սպասել, Ռուսաստանի համար մտատանջութեան առարկայ է դարձել այն դժբաղդ հանգամանքը, որ հարաւային նահանգներում վատ հունձ է նախատեսվում: Այժմից իսկ, ինչպէս հաղորդում են Ռուսաստանի հարաւում հրատարակվող լրագիրները, սպասվող անբերրիութիւնը զգալ է տալիս իրան: Հետեւաբար բնական և ցանկալի է, որ մարդիկ վաղօրօք մտածեն թէ ինչ կարելի է անել այն տեհագին ազգաբնակութեան համար, որ, հաւանականաբար, պիտի ենթարկվի հացի պակասութեան աղէտներին: Հասարակական վաղօրօք հոգացողութեան մասին խօսում է «Новости» լրագիրը մի յօդուածի մէջ, ուր դառն ճշմարտութիւններ են յայտնված: Ինչպէս յայտնի է, Ռուսաստանի մէջ շարունակ կրկնվող սովերը առաջանում են բնական պատահարներից, ինչպէս, օրինակ, կարկտից: Կռուել այդ պատահարների դէմ, ի հարկէ, անկարելի է. և այդպէս էլ հաւատացած է ժողովուրդը, որ հէնց այդ պատճառով էլ մատնվում է մի ճակատագրական անշարժութեան, համոզված լինելով, որ մի և նոյն է, ոչինչ չէ կարելի անել, ուստի պէտք է հնազանդուել բնութեան արհաւիրքներին: Այս յուսահատութիւնը յատուկ է ամեն մի ազէտ, խաւար ամբոխին: Բայց կան դասակարգեր, որոնք կրթութեան միջոցով ազատվել են ազիտութիւնից. դրանք պիտի հասկանան, որ ժողովրդական լայնատարած դժբաղդութեան դէմ պիտի կազմակերպել խելացի կռիւ,—կռիւ ոչ թէ երաշտները վերացնելու համար, որ շատ դժուար, համարեա անհնարին գործ է, այլ ժողովրդի ձեռքը դիմացկանութեան, կենսունակութեան ոյժ տալու համար: Մի երկրում, ուր հացի պակասութեան դէպքերը յաճախ են կրկնվում, պատճառելով ժողովրդին ծանր տանջանքներ, պէտք էր, ըստ երեւոյթին, սպասել, որ այդ ժողովրդի մասին մտածողներ շատ կը լինեն, որ նախկին փորձերը այժմ նախապատրաստութիւնների դռներ բացած կը լինեն: Բայց այդպէս է: 1891 թւականին Ռուսաստանում մեծ սով կար: Նա մի մեծ դաս պիտի եղած լինէր յետագայ այդպիսի դժբաղդութիւնների դէմ կռուելու համար: Եւ սակայն չէ երեւում, որ ութ տարի առաջ տեղի ունեցած աղէտը խելքի բերած լինէր մարդկանց: Ապացոյց—այժմեան սովը, որ դեռ շարունակվում է արեւելեան նահանգներում:

Վեատկայի նահանգից գրած թղթակցութիւնը հաղորդում է, որ գիւղացիները, ձի չը լինելու պատճառով, կանանց են լծում արօրին և վարում. լրագրական թղթակիցների նամակները և Կարմիր Խաչի լիազօրների հաշիւները սոսկալի գոյներով են նկարագրում սովի հետեւանքները արեւելեան նահանգներում. այդ հետեւանքները տիֆն ու լնդացաւն են, որոնք վարակել են տասնեակ հազարաւոր աշխատող մարդկանց:

Եւ սակայն այդտեղ, այդ սովատանջ տեղերում լնդացաւով տառապող հիւանդներին, ինչպէս վկայում է մի բժիշկ, փորձում էին կերակրել ապխտած ձկնով, որ յաճախ փչացած է լինում, իսկ կաղամբ տալիս են իւրաքանչիւր մարդուն օրեկան 1/432 վեդրօ, այսինքն մի ամենափոքրիկ բաժակի (րիւմկա) կէսից էլ պակաս:

Մտածեցէք, անպէտք ապխտած ձուկը տալիս են այնպիսի մարդուն, որ ունի լնդերի արիւնահոսութիւն—կարելի՞ է էլ հեռու գնալ: Մտածում են նրանք, որոնք կաղամբի օրական բաժինը հասցնում են 1/432 վեդրօին, թէ ինչ հետեւանքներ կունենան իրանց արածները: Հաւանական է, որ չեն հասկանում, թէ չէ իրանք կը սարսափէին իրանցից: Եւ ապա, կնոջը ձիու փոխարէն արօրին լծելը... Ենթադրենք, որ այդպիսի դէպքեր շատ չեն, նոյն իսկ մի հատ է—փաստի սարսափը դրանից չէ փոխվում:

Այդ դրութիւնը չէր լինի, եթէ վաղօրօք մտածողներ գտնվէին: Դեռ անցեալ տարվայ աշնանից յայտնի էր, որ այս ինչ տեղերում գիւղացին չէ կարող կերակրել իր ձին, որ նա կամ պիտի ծախի կամ սովից սատկի: Կարելի էր այն ժամանակ մտածել թէ էլ ինչո՞վ պիտի այդ գիւղացին հողը մշակէ, որովհետև եթէ չը մշակէ, կը դառնայ մուրացկան և իր ընտանիքով մի ծանր բեռ դառնայ: Կարելի էր նոյնպէս այն ժամանակ մտածել, որ սոված մարդուն եթէ ուտելիք չը տաս, նա կը դառնայ տիֆի կամ լնդացաւի զոհ, որովհետև այսպէս է բնութեան անողոք օրէնքը:

Բայց, տարաբախտաբար, մեր հասարակութեան մէջ, երբ խօսքը գալիս է գիւղացուն, բոլոր տնտեսական հասկացողութիւնները շուռ են գալիս աստառի վրա. և այնպիսի պարզ ճշմարտութիւնը, որ ասում է թէ ուժասպառ, սոված օրգանիզմը ընդունակ չէ աշխատանքի, դառնում է վիճելի հարց:

Այդպէս է ամեն տեղ, կաւելացնենք մենք: «Կուշտը քաղցածին կամաց է բրդում»: Բայց այստեղ միայն կուշտի և քաղցածի հարց չէ: Այստեղ կուշտի կաշին էլ վտանգի մէջ է, քանի որ լայնատարած դժբախտութիւնը առանձին անհատներին, առանձին խումբ մարդկանց չէ հարուածում, այլ վտանգ է սպառնում ամբողջ երկրի, ամբողջ պետութեան տնտեսական բարեկեցութեան: Հազար անգամ ապացուցված է, որ կուշտը, օգնելով քաղցածին, միայն բարերարութիւն չէ անում, այլ և օգնում է իրան: Եւ սակայն, մարդկութիւնը չէ հասկանում այդ պարզ իրողութիւնը: Ցանկալի էր, շատ ցանկալի, որ Ռուսաստանը, երբ բոլորովին կը հաստատվի թէ եկող տարին էլ վատ հասկի պատճառով վնասված նահանգներ պիտի լինեն, ցոյց տար մի եռանդուն նախապատրաստական գործունէութիւն ժողովրդական դժբախտութեան դէմ. դա կը լինէր մի օրինակելի մեծագործութիւն, մի վերին աստիճանի խրախուսական հանգամանք, որ ցոյց կը տար աշխարհին թէ լայնածաւալ Ռուսաստանը գիտէ ապրել տնտեսապէս և բարոյապէս:

ՆԱՄԱԿ ՂԱԶԱԽԻ ԳԱՒԱՌԻՑ

Վերին-Աղդան գիւղ, յունիսի 10-ին

Իմ նամակներից մինում ես այն կարծիքն էի յայտնել, թէ Ղազախն իր կլիմայական առաւելութիւններով չերմապահութեան յարմար տեղ է ներկայացնում, և խորհուրդ էի տուել զբաղվել

ԲԱՆԱՍԻՐԱԿԱՆ

ՊԱՏԿԵՐՆԵՐ

„Il suffit pour pleurer de songer, quici-bas
Tout miel est amer, tout ciel sombre".
Victor Hugo

Վիթխարի քաղաքը լռեց. տներում մէկիկ մէկիկ ճրագները մարեցին. կեանքը ձգեց իր վրա խաւարի թանձր քօղը և ննջեց: Հեշտանքից ու վայելքներից հիւծված մարմինները իրանց միակերպ, ձանձրալի երջանկութեամբ հարուստ անկողինների փափուկ ծալքերում հանգիստ առան տաք, զարդարուն սենեակների մէջ: Ուր չոր էր անկողինը և ցուրտ բնակարանը, այնտեղ էլ օգնութեան հասաւ յոգնածութիւնը—ամբողջ օրը աշխատանքների մէջ մաշված, ուժասպառ մարմինը անկողինների չորն ու կակուղը չէ հարցնում: Ամենքը քնեցին:

Մի հատիկ լուսամուտից միայն դեռ լոյս է երեւում. մռայլված ճրագ է արդեօք, թէ՞ մի թշուառ կայ այնտեղ, որի աչքերից հեռու է փախչում քունը: Համատարած խաւարի մէջ այդ մենաւոր լոյսը մի յուզիչ խեղճութեան պատկեր է ներկայացնում. այդպէս է լինում փոթորկի ժամին մռայլ ալիքների վրա ծփացող նաւակը, այդպէս է լինում անապատների անսահմանութեան մէջ մոլորված միայնակ ճամբորդը. զոռ ալիքների կատաղութեանը զոհ կերթայ նաւակը, անապատներում կը կորչի ճամբորդը, համատարած, հոգեմաշ խաւարին չի դիմանայ այդ լոյսը. խաւարը հզօր է, թանձր, անթափանցիկ, իսկ լոյսը խղճուկ է, պլպլան, ողբալի:

Սակայն այդ չնչին լոյսի աղօտ շողերն էլ կարողանում են լուսաւորել մի սենեակ, լուսաւորել մի դէմք, մի մռայլ դէմք, որ կռացած է սեղանի վրա՝ տարված, յափշտակված: Մազերը խռիւ, յօնքերը թանձր, ճակատը կնճռոտ, աչքերում խռհեր, սրտումը ցաւեր, անհուն, անհագին ցաւեր, աշխարհի ցաւեր, տիեզերքի ցաւեր: Ամեն մի յարկի տակ խաւարի հետ միասին քունն ու հանգիստը ներս մտան. միայն այստեղ, այս ցուրտ, աղքատիկ սենեակում ներս էր մտել մի պատկեր. մի խեղճ, մռացված արարածի, մի մանկան պատկեր: Օ՜, այդ պատկերները, այդ պատկերները, քնից շատ աւելի հզօր են նրանք. այնտեղ, ուր ոտք են կոխում, ուր սիրով ընդունում են նրանց, այնտեղից փախչում է քունն ու հանգիստը:

Այսօր առաւօտ նա անցնում էր փողոցով, երբ առաջին անգամ տեսաւ այդ պատկերը: Խօմ մենակ նա չէր, որ տեսաւ, հազարաւոր մարդիկ տեսան, սակայն քաղաքն այնուամենայնիւ քնեց և պատկերը չը գնաց փարթամ տաք սենեակները, ճոխ ննջարանները, նա այստեղ է եկել, այս ցուրտ, խղճուկ սենեակն է մտել. ինչո՞ւ... Է՜հ, ո՞վ կարող է հասկանալ սրբտերի գործը:

Ցուրտ էր. մարդիկ շտապով էին անցնում փողոցներով, բայց մանուկը կանգնած էր սառնամանիքի տակ, դրսում, մի և նոյն տեղում, մի և նոյն դիրքով, անշարժ, կարծես թէ դարերից ի վեր նա այնտեղ էր և դեռ երկար դարեր այնտեղ պիտի մնար. թշուառութիւնն սկիզբ ու վախճան ունի՞... Երկու փայտեր ունէր երկու թևերի տակ, որոնց վրա յենած էր իր ողորմելի, հիւանդ մարմինը. ոսկրոտ ուսերը վեր էին ցցվել փայտերի անվերջ գործածութիւնից և վտիտ պարանոցը, որ ասես հազիւ էր պահում իր վրա գլուխը, համարեա ծածկված էր ուսերի բարձրութեան մէջ: Ո՞վ կարող էր ասել, թէ նա մի 7 տարեկան մանուկ է. դա մի դէմք էր, որ շատ շատ տարիների կնիք ունէր իր վրա. Տէր Աստուած, որքան էր ապրել այդ երեխան. թւում էր, թէ անհուն ժամանակներից աշխարհում իշխող խեղճութիւնը մարմնացել էր այդ պատկերի մէջ, նկարվել այդ տարօրինակ դէմքին, ուր զառամեալ ծերի ծալքեր կային: Խղճուկ, երերուն պարանոցից կախած զամբիւղը լիքն էր ծաղկափնջերով. նա անդադար յետ յետ էր ձգում պարանոցը, որ ուղիղ պահի զամբիւղը, բայց մարած աչքերը ծաղիկներին չէին յառած, այլ անցնող ամբոխին—նա ծաղիկներ էր վաճառում: Ցուրտ ձմեռնը մարդկանց էլ աւելի ցուրտ չնչից թօշնած այդ ծաղիկը փողոցում, սառնամանիքի տակ ծաղիկ էր վաճառում:

Դժուար էր աւելի սպանիչ, աւելի մորմոքիչ պատկեր երեւակայել, դրանից աւելի էլ չէր կարելի ծաղրել խեղճութիւնը: «Պարո՛ն, ծաղիկ գնեցէք», կանչում էր նա ամեն մի անցորդին լալագին, մորմոքիչ ձայնով, բայց ժպտում էլ էր. մարդիկ ծաղիկ էին գնում հանգիստ ու զոհ, բայց տեսնո՞ւմ էին արդեօք այդ սպանիչ ժպիտը. ինչո՞ւ էր ժպտում նա. ուրախանո՞ւմ էր, օրհնո՞ւմ արդեօք, թէ՞ ցուրտն էր ծամածռում այդ կապտած շրթունքները. այսպէս թէ այնպէս, դա սարսափելի ժպիտ էր, բայց ո՞ւմ փոյթն էր. մարդիկ ծաղիկ էին գնում, որով պիտի զարդարէին գեղեցկուհիների հպարտ կրծքերը: Ձմրանը ծաղի՜կ, թարմ, բուրալից ծաղիկ, հրաշալի է... ինչ փոյթ, թէ ո՞վ է վաճառում. զարհուրելի սոցիալական դրաման լուռ էր կատարվում այնտեղ. լուռ էին փայտերը մանկան թևի տակ, լուռ էր ժպիտը նրա շրթունքներին, դէմքը ցաւոտ էր, բայց մարդիկ չէին նայում, նուաղած խղճուկ ձայնն էլ հազիւ էր լսվում, մնում էր բեմի վրա միայն ծաղիկը, սիրուն, բուրալից ծաղիկ, որ ամբոխը խլում էր և անցնում: Նա էլ էր անցնում նոյն փողոցով:

«Պարո՛ն, ծաղիկ գնեցէք», հնչվեց նրա ականջին նոյն նուաղ ձայնը:

Նա լռեց, կանգ առաւ, նայեց, մռայլվեց, բայց ծաղիկ չառաւ. նա զգաց, որ այդ ծաղիկը կայրէր իր ձեռքը, բոց կը դառնար, կը հրդեհէր նրան. դրա փոխարէն նա կուզէր վերցնել, ցրվել այդ ծաղիկները անսիրտ ամբոխի գլխին, ապա բռնել այդ մանկան ծերացած գլուխը, այդ վտիտ, ցաւոտ դէմքը, պինդ պինդ սեղմել իր կրծքին, վերցնել այդ չոր, ոսկրացած

դրանով ճշմարիտ է, շատ տեղերում են չերամ պանել, բայց այնքան անկանոն և նախապաշարմամբ եղանակով, որ ոչ մի արդիւնք չը ստանալով, սկսել են ձեռք քաշել դրանից: Այս տարի մեր դպրոցում նոր և կանոնաւոր եղանակով չերամ պանելու առաջին փորձը եղաւ: [illegible] մեր ուսուցիչը, իսկ սերմը ստացված էր Ադուլիսից՝ Արշակ Թադէոսեանի փերմայից: Տեղը [illegible] շատ փոքր էր, իսկ սենեակը [illegible], և չը նայելով դրան, այնու ամենայնիվ, [illegible] 32 ֆ. [illegible] մեր գիւղական [illegible] դպրոցներում [illegible]

Ց. բ. Սաակեանց

ՆԱՄԱԿ ԽՄԲԱԳՐՈՒԹԵԱՆ

—

Թիֆլիս, յունիսի 14-ին

Ամենօրեայ գրամոնլիքների մէջ ես համարեա մոռացայ, որ խոստացել եմ («Մշակ» № 96) ցոյց տալ իմ ընթերցողին «Մուրճի» խմբագրի գրական քարոզչութեան նմուշները: Կատարում եմ խոստումս:

[illegible]

[illegible] դարաւոր հրէշը կլանել է մեզանում ամբողջ երեք դինաստիա: «Արշակունիները թուլացան, ջլատվեցին այն կռւի մէջ, որ եկեղեցականութիւնը վարում էր հեթանոսութեան դէմ»: Սրանք իմ խօսքերն են, բայց իմ փոքրոգի հակառակորդը տեսէք ինչ բացատրութիւն է տալիս դրանց. «Իբր թէ հայերը չը պիտի պաշտպանէին քրիստոնէութիւնը և պիտի ընդունէին հեթանոսութիւնը»... Ես խօսում եմ կղերի մասին, այն էլ այն կղերի, «որ թագաւորել էր ուզում», իսկ Արասխանեանց այդ կղերի տեղ առանց կարմրելու դնում է «քրիստոնէութիւն», կարծես դրանք մի և նոյն բաներն են: Ես խօսում եմ «եկեղեցականութեան», իբրև դինաստիական շահեր պաշտպանող մի կաստայի մասին, իսկ նա դրա տեղ դնում է «հայերը», կարծես դրանք էլ մի և նոյն են: Եւ ահա պատրաստ է եզրակացութիւնը—ես ասել եմ թէ հայերը քրիստոնէութիւն չը պիտի ընդունէին: Սա Արասխանեանցի ընդունակութիւնն է—գուցէ միակը, որ անվիճելի է:

Կղերականութեան յանցանքները սրբագործութիւններ են բոլոր տիրացուների համար: Ամեն ինչ կարելի է արդարացնել քրիստոնէութեան, եկեղեցու շահերի տեսակէտից: Տիրացուների համար Տօրկվէմադան մի բարերար է, իսկ Ջօրդանօ Բրունօին այրող սրբազան ատեանը հրէշաւոր ժողով. չէ՞ որ թէ մէկը և թէ միւսը պաշտպանում էին քրիստոնէութիւնը: Բայց տիրացուներին այժմ ոչ ոք չէ լսում: «Մուրճի» խմբագիրը, եթէ այնքան տիրացու է, որ թագաւորել կամեցող կղերին անուանում է քրիստոնէութիւն, թող հասկանայ որ այդ կղերին Հայաստանում դիմադրում էր մի հակառակ կուսակցութիւն, նոյնպէս քրիստոնեայ, բարեպաշտ կղերից կազմված, որ արքունիքի կողմն էր պաշտպանում, այսինքն հասկանում էր որ հայերը կարող են քրիստոնեայ մնալ, հաշտեցնելով երկրի քաղաքական շահերը ազգային քրիստոնեայ եկեղեցու հետ: Այդպէս մտածող հոգևորականներին է, որ Փաւստոս Բիւզանդացին անուանում է «ստրուկ ի ստրկաց արքունի»: Տարաբախտաբար, ուժեղ էր այն կուսակցութիւնը, որ ստրկութիւն էր համարում երկրի քաղաքական իշխանութեան հետ հաշտ ապրելը: Եւ դա յանցանք էր, մի յանցանք, որի չափերը կորոչէ պատմական քննադատութիւնը, որ, փառք Աստուծու, տիրացուական հայեացքներից ազատ է:

Տիրացու, այն էլ վերին աստիճանի ոգէտ, բթամիտ տիրացու է դառնում Արասխանեանց մանաւանդ Կիլիկիայի հարցի մէջ: Իւրաքանչիւր դպրոցական աշակերտին յայտնի է եկեղեցական պատմութիւնից, որ կիլիկեցիները աշխատում էին վերացնել կրօնական երկպառակութիւնները և նոյն իսկ պատրաստ էին միութիւն հաստատել արեւմտեան եկեղեցիների հետ: Յայտնի է նոյնպէս, որ կիլիկեցիներին ընդդիմացան արևելեան եկեղեցականները և այդ պատճառով Կիլիկիայի և Հայաստանի մէջ մի կատաղի կռիւ սկսվեց: Բերելով այդ պայքարներից մի կտոր, ես ասել էի. «Դրանից աւելի հեռու էլ չէր կարելի գնալ», այսինքն կրօնական անհամբերողութիւնը աւելի մեծ սաստութիւն և երկպառակութիւն չէր կարող ստեղծել նոյն իսկ մի ազգի երկու հատուածների—Կիլիկիայի և բուն Հայաստանի մէջ: Արասխանեանց բացատրում է. «Ուզում է ասել (այսինքն ես) թէ Կիլիկիայի հայութիւնը չը պէտք է իր ազգային եկեղեցին պաշտպանէր, այլ պէտք է ընդունէր կամ լատին կամ յունաց եկեղեցին»: Կիլիկեցիներն են միութիւն պահանջողները, իսկ Արասխանեանի համար հէնց նրանք են ազգային եկեղեցին պաշտպանողները... Դուրս է գալիս, որ նա, ինչպէս ասում է ժողովուրդը, չը գիտէ թէ ով է մեռել, բայց մի գլուխ «Վարդան վա՜յ» է կանչում: Գոնէ կարդացածը հասկանալու շնորհքը լինէր...

Եւ հօ Արասխանեանց իր կարդացածին փոքր ի շատէ աղնիւ կերպով վերաբերվելու միտքը չէ ունեցել. Նրան վարակել է այն աղնիւ բռնկումը, որ Թաւրիզի փողոցներում վաղեցնել է տալիս թուրքին և կանչել է տալիս. «Հառատս հայհոյեց»... Ճիշդ այդքան աղդու միջոցով էլ Արասխանեանց «ապացուցանում է», որ ես մի տեղ հեթանոսութիւնն եմ գերադաս համարել, միւս տեղ—կաթոլիկութիւնը. ergó—ըստ Հայաստանեայց տիրացուների, ես ազգային եկեղեցու թշնամին եմ... Հին, ժանգոտած զէնք—տիրացուական ազգասիրութիւն: Տասը տարի ամսագիր հրատարակելուց յետոյ Արասխանեանց գնաց Յովսէփ Զերքէզեաններին, Պետրոս Սիմօնեանցների և նմանների ետևից: Բարի ճանապարհ...

Բայց դժբախտութիւնն այն է, որ Արասխանեանց իբրև ազգային տիրացու էլ անկեղծ չէ: Նա սպասում է թէ վաղը ինչ կասենք մենք Վարդան Մամիկոնեանի, Վասակի մասին. և չատապում է յայտարարել թէ մենք, ի հարկէ, կասենք, որ հայերը հինգերորդ դարում կրօնական պատերազմ չը պիտի մղէին, այլ պիտի ընդունէին պարսկական հեթանոսութիւնը: Այս տեսակէտով, ի հարկէ, Վասակ Սիւնին էլ հայրենասէր կը լինէր: Արասխանեանց սրտատրոփ սպասում է, որ մենք ասենք այդպիսի բաներ, որպէս զի ինքը առիթ ունենայ տիրացուական միմոսութիւններ անելու և երեսելի դատողութիւններ գրելու խլամի մէջ ձուլված հայութեան մասին: Թէ ինչպէս կը նայենք մենք Վարդանի, Վասակի և նրանց գործերի վրա—այդ մենք գիտենք: Բայց Արասխանեանց իր տիրացուական եզրակացութիւնների համար լիառատ նիւթ կարող է գտնել Գարագաշեանի «Քննական պատմութեան» մէջ (IV հատոր, գլուխ երկրորդ): Այդտեղ Գարագաշեան քերել է Վասակի վրայից դաւաճանի կեղտերը, հաստատել է, որ Աւարայրի պատերազմը մի անխոհեմութիւն էր, կրօնական կուսակցութեան մի գործ, որ ընդհանուր հայերի համակրութիւնը չէր վայելում: Մի խօսքով, քննադատը շատ ու շատ փայլեր է խլել այն պսակից, որ տիրացուական ազգասիրութիւնը հիւսել էր հինգերորդ դարի կրօնական շարժման համար: Այդ գիրքը տըպված է Թիֆլիսում 1895 թւին: Եթէ անկեղծ տիրացու էք, ինչո՞ւ մինչև այժմ վայնասուն չը բարձրացրիք այդ՝ տիրացուական տեսակէտից վրդովեցուցիչ յայտնութիւնների դէմ: Գարագաշեան վաղուց է ասել այն, ինչ դուք մեզանից էք սպասում: Ինչո՞ւ պապանձված էիք չորս տարի:—Որովհետև կեղծաւոր տիրացու էք: Գարագաշեան «Մշակ» չէ. միայն «Մշակն» է ձեզ ուշադրութեան հասցնում, այնպէս որ նրան հակառակված լինելու համար պատրաստ էք ամեն ինչ լինելու, նոյն իսկ տիրացու...

Լէօ

ՆԵՐՔԻՆ ԼՈՒՐԵՐ

—

Միրզօեանների նաւթագործական և առևտրական ընկերակցութիւնը մտադիր է իր գործառնութիւնները ընդարձակելու նպատակով մեծացնել իր հիմնական դրամագլուխը՝ բաց թողնելով նոր բաժիններ—պայեր: Առաջիկայ ընդհանուր ժողովում պէտք է քննվի այդ ընկերակցութեան ամբողջ ձեռնարկութեան կապալով տալու առաջարկութիւնը:

—

Ներկայ ամառվայ ընթացքում Թիֆլիսում կը կարդացվեն դասախօսութիւններ մրգ չորացնելու մասին և գործնականապէս ցոյց կը տրվեն չորացնելու եղանակները: Յետոյ դեկավարները վերցնելով պատրաստած մրգերը, կուղևորվեն Անդրկովկասի զանազան տեղերը, նոյնպէս Քութայիս, Սուխում, Բագու և Ստավրոպոլ քաղաքները այն ժամանակ, երբ կը բացվեն այգեգործական ցուցահանդէսներ:

—

Ժողովրդական լուսաւորութեան մինիստրութիւնը հաղորդել է ուսումնարանական բոլոր շրջաններին ի գիտութիւն, որ ռուսաց սինօդի բացատրութեան համաձայն, ռուս աղանդաւորների որդիքը, որոնք ուսում են առնում մինիստրական դպրոցներում, պարտաւոր են կրօնի դասերը սովորել ռուս կրօնուսոյցից, և քննութեան ենթարկվել այդ առարկայից ռուս դաւանութեան պատկանող երեխաների հետ միասին:

—

Ելեկտրական մեքենաների, հեռագրական գործիքների, տելեֆոնների և ուրիշ դրանց նման առարկաների գործադրութեան, բարւոքման և տարածման մասին խորհրդակցելու նպատակով ներկայ յունիսի 25-ին նշանակված է մի խորհրդակցական համագումար ժողով Ռիգայում, որին պէտք է մասնակցեն երկաթուղային ելեքտրագէտ պաշտօնեաները և հեռագրական վարչութեան մասնագէտները:

—

«Кавказъ» լրագիրը մասնաւոր աղբիւրից լսել է, որ Բուխարայի էմիր Միր-Սէիդ-Միր-Աբդուլ-Ախադ-խան մտադիր է Թիֆլիս գալ օգոստոսի վերջերում:

—

Թիֆլիսումն է գտնվում այժմ յայտնի հրապարակախօս Գ. Ջանշեան, որ, ինչպէս լսում ենք, մտադիր է ամառը անցկացնել Բօրժօմում:

—

Այս օրերս Թիֆլիս եկաւ Պետերբուրգի իգական բժշկական ինստիտուտի պրօֆէսօր պ. Վարդան Վարդանեանց:

—

ՇՈՒՇՈՒՑ մեզ գրում են. «Շարունակ կըրկնվող անձրևային եղանակներին յաջորդեցին տաք եղանակները: Ներկայումս տաքութեան աստիճանը այստեղ հասնում է արևի տակ՝ 34°, ստուերում՝ 17°, ըստ Րէօմիւրի: Հացահատիկների վերաբերմամբ գաւառիս շատ գիւղերից գոհացուցիչ լուրեր են հասնում մեզ: Զանգեզուր գաւառի մի քանի գիւղերը նոյնպէս հացահատիկների բաւարար բերք են խոստանում: Պողատու այգիները կարկուտից և «չախկա» կոչված հիւանդութիւնից մեծ մասամբ փչացել են»:

—

ԲԱԹՈՒՄԻՑ մեզ գրում են. «Յունիսի 12-ին Բագուի հայ դերասանական խմբի անդամներ՝ տ. Զարէլ, պ.պ. Վրոյր և Աղայեանց, մասնակցութեամբ տեղական սիրողների, ներկայացրին Պարոնեանի «Մեծապատիւ մուրացկանները» և «Պատկերահաններ» կօմէդիաները: Ընդհանուր առմամբ ներկայացումը լաւ ապաւորութիւն չը թողեց. թատրոնն էլ փայլում էր պարապ աթոռներով և օթեակներով: Երէկ առաւօտ Բագուից վերադարձաւ տ. Սիրանոյշ. տեղիս սիրողները, ի նշան իրանց յարգանքի, հրաւէր սարքեցին «Թամարա» կոչված ամարանոցում: Նոյն օրը երեկոյեան տ. Սիրանոյշ ուղևորվեց դէպի Կ. Պոլիս»:

—

ՍԻՄՖԵՐՕՊՕԼԻՑ մեզ գրում են. «Տեղիս հայոց դպրոցի քննութիւնները յունիսի 4-ին վերջացան: Յունիսի 6-ին, կիրակի, պատարագից յետոյ, դպրոցի դահլիճում կայացաւ տարեկան ակտը և մրցանակաբաշխութեան հանդէսը: Հանդէսը սկսվեց աշակերտական երգեցիկ խմբի «Մայր Արաքսի» երգով, որից յետոյ դպրոցի աւագ ուսուցիչը կարդաց ուսումնական տարվայ հաշիւը: Այնուհետև տեղի ունեցաւ մրցանակաբաշխութեան հանդէսը: Հանդէսի վերջը աշակերտներին ու աշակերտուհիներին բաժանվեցին Պուշկինի պատկերները:»

—

ՇՈՒՇՈՒՑ, մայիսի 13-ից, գրում են. «Քաղաքումս ուտելեղէնների թանգութիւն է: Հացի պուդը 1 ր. 80 կ., կարագ իւղի պուդը 14 ր., պանիրը 5 ր. 40 կ., ճուտի հատը 40 կ., ոչխարի մսի ֆունտը 10 կ., տաւարինը՝ 8 կ., ձուն հատը 2 կ., մրգեղէնները սովորականից շատ թանգ են: Այս հանգամանքը քաղաքիս աղ-

---

ձեռները, փչել և իր շնչով տաքացնել, կամ գրկել այդ հիւծված մարմինը, փախցնել, տանել հեռու, հեռու այս անիրաւ աշխարհից դէպի մի ուրիշ աշխարհ, ուր այսպէս ցուրտ չէ, ուր թըշուառութիւնը չէ դողդողում փողոցում, ուր խեղճութիւնն իր դողդողուն չրթունքների վրա սպանիչ ժպիտ չէ ձևացնում ամբոխին հաճելի լինելու համար, ուր սրտերն այսպէս սառույց ու քար չեն կտրել, այլ տաք են ու բոցբոց, ինչպէս հուր հնոց. բայց ո՞ւր է այդ աշխարհը. երազներ, երազներ, ցաւերի աղբիւր... Եւ ահա նա մոտեցաւ, հանեց գրպանից բոլորն ինչ-որ ունէր, շտապով ձգեց զամբիւղի մէջ և արագ արագ առաջ շարժվեց, մինչդեռ յետևից լսվում էր նոյն նուաղած, կերկերացող ձայնը՝ «Պարո՛ն, ծաղիկ գնեցէք»:

Եւ ահա այդ պատկերն էր այսպէս կէս գիշերին եկել, կուչ եկել իր ցուրտ սենեակում, նա էր հալածում քունն իր աչքերից, նա էր վառում, բոցբոցում ճակատը: Խաւար սենեակում իր անկողնի մէջ էր, երբ մի անկիւնում նշմարեց այդ պատկերը, երկու փայտերի վրա յենված այդ սպանիչ կմախքը, տեսաւ նաև այն զարհուրելի ժպիտը, լսեց այն նուաղած ձայնը. աշխարհը քնեց, բայց նա անկարող եղաւ փակել աչքերը. մանուկն այնտեղ էր, մանուկը կանչում էր: Ահա նա ցատկեց անկողնից, վառեց լամպարը, կռացաւ սեղանի վրա և թղթին էր յանձնում իրան տանջող մտքերը, իր խոցերը, իր ցաւերը: Գրիչը վազում էր արագութեամբ տենդոտ ձեռքում, տառերը կեանք, ոգի էին ստանում, խօսում էին մերթ հուժկու լեզուով, մերթ մեղմ, բայց մորմոքիչ շեշտով. բոլորն էլ արիւնով էին գրվում, սրտի արիւնով, և կապվում էին իրար հետ խոր ցաւերի ու շղթաներով: Տողերի տակից դուրս էին ցցվում անհամար վտիտ գլուխներ, ցաւերի միջից ժպտացող դէմքեր, աշխարհի գթութիւնը մուրացող ժպիտներ: Պատկերները բոլորն էլ նման չէին իրար. ծաղկավաճառ մանկան ետևից ուրիշ պատկերներ կային, որ գալիս էին շարքով, կային մայրերի չորացած կրծքի վրա սառած ծծկերներ, կային սգաւոր այրիներ, արտասվող ծերեր, ցուրտ խրճիթների անկիւնում մահ սպասող ընտանիքներ, կային գերեզմաններ, կային դիակներ, հազար տեղից սրերով խոցոտված կար նաև արիւն, տաք, կարմիր արիւն, որ գետ դառած բռնել էր սարեր, ձորեր: Պատկերներից իւրաքանչիւրն իր պատմութիւնն ունէր, որոնց ծագումը նոյն էր, ձևերը տարբեր և ամենքը միասին խօսում էին աշխարհին այնպիսի ցաւերից, որոնք դարերի կեանք ունէին և արցունքի ծովերի միջից լողալով վազում էին ժամանակի հետ, ցցվում չարունակ մարդկութեան առաջ, և կարծես նրա անբաժան, յաւիտենական ընկերները լինէին: Մարդկութիւնը փակում էր աչքերը, փախչում նրանցից. ինչո՞ւ. միթէ չարիքը վախճան չունի...

Տպած խօսքը դիւթական թևեր ունի. ցաւոտ պատկերներն այդ թևերի վրա թռան աշխարհի ամեն կողմերը: Շատ քաղաքներ մտան, նաև շատ գիւղեր. տարափոխիկ թռչունների պէս, ուր յարմար տեղ գտան, բուն դրին մնացին. ուր բուն դնելու յարմարութիւն չը կար, ուր յարկն անհիւրընկալ էր, այնտեղից անցան շտապով՝ միշտ տանելով իրանց հետ հեռու տեղերից բերած այդ պատկերները աշխարհին ցոյց տալու համար:

Հոգիների փրկութեան հզօր գաղտնիքի տէր կուսակրօնը ուրախացաւ, երբ ճարեց թղթի մի լայն շերտ. նրանով ծածկեց պատի այն մասը, ուր կախելու էր իր ճոխ վերարկուն, բայց յանկարծ տեսաւ պատկերները, չը զայրացաւ, այլ դժգոհ եղաւ, այն չափով, ինչ չափով նա դժգոհ կը լինէր, եթէ արևի մի յամառ շող, լուսամուտից ներս թափանցելով իր խուցի մէջ, խաղար իր դէմքի վրա և արգելէր չարունակել քաղցրիկ քունը, վանական կեանքի այդ գրաւիչ ժառանգութիւնը: Սակայն սուրբ հայրը այդ անհաճոյ զգացմունքից ազատվելու անմիջական հնարը գտաւ, նա շտապով կախեց վերարկուն պատից և նրա հարուստ ծալքերի տակ կորան պատկերները. ինչե՞ր չէ կարող ծածկել մի վերարկու... Այս «ծանր» աշխատանքը վերջացնելուց յետոյ, նա ծունկ չոքեց պատկերի առաջ և բոլոր թշուառների համար մի աղօթք ասաց. ապա մեծ բարիք գործողի հոգեկան ախորժ տրամադրութեամբ նա անկողին ընկաւ և քաղցր քուն մտաւ: Եւ նա իրաւունք ունէր այդքանը վայելելու. երկու լաւ բան էր արել, նախ՝ վերարկուն այնպէս յարմար կախեց, որ էլ չի փոշոտվի, և յետոյ աղօթեց. այս բոլորից յետոյ զարմանալի է միթէ, որ նա մի այսպիսի սիրուն երազ տեսաւ. իր արդար հոգին հրեշտակների թևերի վրա թռչում էր վէր վէր. այնպէս լաւ էր, բայց յանկարծ նա կարիք զգաց վերևից մէկ ցած նայել, մի անգամ էլ այս «փուչ» աշխարհը տեսնել. մէկէն հազար ու մի սիրուն պատկերներ ներկայացան նրա աչքին, ոչ նրանք, որոնք վերարկուի տակն էին այն թղթի վրա, այլ ուրիշ գրաւիչ, սիրուն պատկերներ, որոնց նա ծանօթ էր, վայելել էր... Յաւեց, որ բաժանվում է այդ բոլորից, աղաչեց հրեշտակներին, որ մի առ ժամանակ էլ թողնեն իրան ապրի աշխարհում, «ցաւեր կան աշխարհում, թողէք որ մնամ, օգնեմ խեղճերին». նա սուտ էր խօսում, նա խաբել էր ուզում նոյն իսկ հրեշտակներին. բայց հնարաւո՞ր էր այդ. զայրացած հրեշտակները վերևից գցեցին նրան դէպի վար: Նա սարսափած վեր ցատկեց, խուցը խաղաղ էր, վերարկուն իր տեղում...

Աշխարհի բաղդը տնօրինող քաղաքագէտը ննջաւորութեան կորստաբեր ցանցեր հիւսող իր գրիչը մի րոպէ վար դրեց, նայեց այդ թերթին, տեսաւ պատկերները. «Հիւանդոտ ներվերի խղճուկ արդասիք, մռմռաց նա, այսպէս է եղել աշխարհը, այսպէս էլ կերթայ», ապա բացեց թերթի քաղաքական բաժինը և խորասուզվեց ընթերցանութեան մէջ:

քաւ ազգայնականութեան դժուար կացութեան մէջ է դրել»:

ԱՐՏԱՔԻՆ ՏԵՍՈՒԹԻՒՆ

ԱՐՏԱՔԻՆ ԼՈՒՐԵՐ

—

—«Новое Время» լրագրի մէջ կարդում ենք. «Որ Մակեդոնիայում և Հայաստանում վերջերս գործերի դրութիւնը վատ ընթացք է բռնել, դա, ի հարկէ, լաւ յայտնի է պետութիւններին, բայց վերջինները իրաւունք ունեն կարծելու, որ յիրաւի անհրաժեշտ և օգտակար ռէֆօրմները չէ կարելի ձեռք բերել յեղափոխական միջոցներով, որոնք, ինչպէս յայտնի է, մի հաստատուն կարգ երբէք չեն կարողացել ստեղծել: Որ պետութիւնները անտարբեր չեն վերաբերվում Օսմանեան կայսրութեան մէջ տեղի ունեցող անկարգութիւններին, կարող է, ի միջի այլոց, ապացոյց լինել հետևեալ հեռագիրը Պետերբուրգից Վիէննայի կիսապաշտօնական «Polit. Correspondenz» լրագրին. «Կ. Պօլսի ռուսաց դեսպան Զինովիէվին առաջարկված է միանալ այնտեղի աւստրօունգարական դեսպանի քայլերին՝ Թիւրք-սերբիական սահմանի վրա վերջերս տեղի ունեցած անցքերի վերաբերմամբ»:

—«Новое Время» լրագիրն ասում է, որ հետաքրքիր է և հետևեալ հեռագիրը Կ. Պօլսից «Berliner Tageblatt» լրագրին: «Չը նայելով այն բանին, որ Բ. Դրան մէջ հերքում են յուզիչ տեղեկութիւններ ստանալու փաստը հայկական նահանգներից և դժգոհութիւնը հէնց մայրաքաղաքի հայ տարրի մէջ, թէ առաջին փաստը և թէ երկրորդ տեղեկութիւնը ճիշդ են: Թէ պալատում, թէ Բ. Դրան մէջ ամեն օր խորհրդակցութիւններ են տեղի ունենում, որոնց մասնակցում են ոչ միայն մինիստրները, այլ և այն անձինք, որոնց յայտնի է այն, ինչ որ կատարվում է կուլիսների ետևում: Հասկանալի է, որ օտար պետութիւններն ևս ուշադրութիւն են դարձնում այդպիսի դժգոհութեան վրա: Հաւատացնում են, որ Ռուսաստանը, օրինակ, շարունակում է ջանքեր գործ դնել՝ լուծելու վերջապէս Անդրկովկասում ապաստան գտած հայ փախստականների հարցը: Այժմ Ռուսաստանը, ինչպէս լսվում է, առաջարկում է այդ հայերին, թւով 30,000, գաղթեցնել, Թիւրքաց կառավարութեան հաշւով, Կրետէ կղզին: Հարցի այդպիսի լուծումը բաւական շահաւէտ կողմեր է ներկայացնում: Նախ՝ Ռուսաստանը կազատվէր այնպիսի մարդկանցից, որոնք գըլուխ դնելու տեղ չունեն, երկրորդ՝ այդ մարդիկը չէին յետ վերադառնայ Հայաստան, որից Բ. Դուռը շատ վախենում է, երրորդ՝ Կրետէն ձեռք կը բերէր գեղեցիկ և աշխատասէր երկրագործներ, որոնք համարեա բացառապէս պատկանում են ուղղափառութեանը, կղզուց մեծ քանակութեամբ գաղթող մահմեդականների տեղ: Այդ դէպքում ոչ սուլթանի, ոչ էլ հայոց պատրիարքարանի շահերը չէին վնասվի, որովհետև կղզին գտնվում է բացառապէս Թիւրքիայի ծայրագոյն իշխանութեան ներքոյ: Որքան երկար կը տատանվեն պալատում այդ հարցի լուծման վրա, այնքան աւելի դժուար կը լինի վերջ դնել հայկական անցքերին»:

—Պարիզի լրագիրներից շատերը հաւատացնում են, որ մեծ Մաքիավելլին երեխայ էր Մէլինի հետ համեմատած, որը զուտ դժոխային ճարպիկութեամբ քանդում է ամեն խորամանկ կոմբինացիաները, աշխատելով վայր գլորել Լուբէին և գրաւել նրա տեղը: «Siècle» լրագիրը, օրինակ, ասում է, որ Մէլինը, որը ամենևին չէ կարողանում հաշտվել Լուբէի հանրապետութեան նախագահ ընտրվելու իրողութեան հետ, աշխատում և ամեն ջանք գործ է դնում խանգարելու մինիստրութեան կազմակերպութիւնը: Սակայն Մելին չարաչար սխալվում է, եթէ կարծում է, որ իր այդպիսի քաղաքականութիւնը, բացի ամօթից, նրան որ և է օգուտ կը տայ»:

—Րէննից հեռագրում են յունիսի 8-ից (20-ին). «Այստեղ բերված են Դրէյֆուսի գործին վերաբերեալ բոլոր դօկումէնտները: Որովհետև այն դահլիճը, ուր պէտք է տեղի ունենան զինուորական դատարանի նիստերը, կպած է զինուորական բանտին, այդ պատճառով կը քանդեն հարևան պատը, որպէս զի Դրէյֆուսը կարողանայ դատարան գալ, առանց դուրս գալու փողոցը»:

—«Journal de Renne» լրագրի խօսքով, Դրէյֆուսի առաջիկայ գալու պատճառով, Րէն քաղաքը լցվել է օտարականներով և օտարաքաղաքացիներով: Հիւրանոցներում արդէն ոչ մի ազատ սենեակ չը կայ: Ցոյցերի դէմ զգուշութեան ընդարձակ միջոցներ են ձեռք առնվում:

„ՄՇԱԿԻ“ ՀԵՌԱԳԻՐՆԵՐ

ՌՈՒՍԱՑ ԳՈՐԾԱԿԱԼՈՒԹԻՒՆԻՑ

—

15 յունիսի

ՊԵՏԵՐԲՈՒՐԳ: Բիւլլոտէն: Նորին Մեծութեան և Բարձր-նորածնի առողջութիւնը կատարելապէս բաւարար դրութեան մէջ է:

ՆՕՎՕՐՕՍԻՍԿ: Սպանված Վախրուշին ծառայում էր Կուբանի պետական կալուածների վարչութեան մէջ, առանձին յանձնարարութիւնների աստիճանաւորի պաշտօնով: Սպանողը—բանւոր է, որը վերցնելով փողերը, անհետացել է:

ՊԱՐԻԶ: (Այս հեռագիրը շատ ուշացել է. նա պարունակում է իր մէջ մինիստրական դեկլարացիայի միջին մասը, և պէտք է դնել նրան երէկվայ երեկոյեան երկու հեռագիրների մէջ, որոնցից առաջինը հաղորդում է մինիստրական դեկլարացիայի սկիզբը, իսկ երկրորդը—վերջը): Ինչպէս և բոլոր երևելի զօրապետները, ինչպէս և ամբողջ զօրքի նշանաւոր ղեկավարները, մենք այն կարծիքի ենք, որ կարգապահութեանը անպայման հնազանդութիւնը առաջին և ամենակարևոր գրաւականն է նրա վեհութեան: Մենք պատրաստվում ենք միևնոյն եռանդով պաշտպանել նրան՝ թէ նրա վրա յարձակումների դէմ, և թէ նրան ուղղված խնդիրների դէմ, որոնք բոլորովին անտեղի վիրաւորանքներ են: Մենք ցանկանում ենք նախ և առաջ, ինչպէս և նըրանք բոլորը, որոնք Ֆրանսիայի բարոյական միութիւնը ընդունում են իբրև անհրաժեշտ պայման նրա վրա դրած կուլտուրական խնդրի, որպէս զի վերականգնվի խաղաղութիւնը: Դա չուտով տեղի կունենայ, եթէ բոլորը և ամեն մէկը, հրաժարվելով կամայականութիւնից, կամ դատաստանական վճռի հրամանագրից, գլուխ կը խոնարհեցնեն օրէնքի առաջ: Որպէս զի կատարենք մեզ յանձնած գործը և ձեռնարկենք կարևոր միջոցներ, մենք կարիք ենք զգում պատգամաւորների ժողովի աջակցութեան և նրա կատարեալ վստահութեան: Թող նա մեզ դատէ մեր գործերի և ոչ թէ մեր խոստմունքների համեմատ: Մենք խնդրում ենք աւելի լայն իրաւունքներ, բայց միևնոյն ժամանակ յանձն ենք առնում նրա առաջ և մեծ պատասխանատւութիւն:

ՊԱՐԻԶ: Մինիստրական դեկլարացիան ընդունվեց բարձր ծափահարութիւններով: Գիւօ հետևեալ առաջարկութիւնն է ներկայացնում. «Սենատը ի նկատի է առնում կառավարութեան դեկլարացիան և յոյս դնելով նրա արթնութեան և տոկունութեան վրա՝ հանրապետական հիմնարկութիւնները պաշտպանելու և հասարակական կարգը ապահովելու գործում, անցնում է հերթական հարցին»: Այդ առաջարկութիւնն ընդունվեց 187 ձայների մեծամասնութեամբ 25-ի դէմ: (Ծափահարութիւններ): Նիստը փակված է:

ՊԱՐԻԶ: Պատգամաւորների ժողով: Բազմաթիւ հասարակութիւն է հաւաքված և մեծ կենդանութիւն է տիրում: Դիպլօմատիական օթեակում գտնվում են իշխան Ուրուսով և Մօնսօն: Նիստը բանալու ժամանակ մի քանի սօցիալիստներ խստութեամբ ընդմիջում են կարդացողին: Վալդէկ-Ռուսօին ծափահարում են, երբ նա յայտնեց, որ ինքն կարող է սախպել յարգելու սահմանադրութիւնը, արդարադատութիւնը և հնարաւորութիւն տալ վերջինին կատարել իր գործը՝ կատարեալ ազատութիւն պահպանելով: Դէկլարացիայի վերջաբանութեանը ծափահարում են ձախակողմի և կենտրօնի նստարանների վրա: Սօցիալիստ Րօշ հարցապնդում է անում կառավարութեան քաղաքականութեան մասին: Հռետորը մեղադրում է կառավարութիւնը այն բանում, որ նա ասպարէզ է գալիս, որպէս կռւի կառավարութիւն: Ապա հռետորը խիստ կերպով յարձակվում է Գալիֆէի վրա: (Բողոքներ): Սօցիալիստ Միրման նոյնպէս դատափետում է մինիստրութեան կազմը:

ՊԱՐԻԶ: Պատգամաւորների ժողովը, 263 ձայների մեծամասնութեամբ 237-ի դէմ, ընդունում է Պէրիլէի առաջարկած բանաձևը, որով հաւանութիւն է տրվում կառավարութեան ձեռնարկութիւններին: (Ծափահարութիւններ ձախակողմի նստարանների վրա):

ՊԱՐԻԶ: Պատգամաւորների ժողով: Գուժօն առաջարկում է աւելացնել հերթական հարցին անցնելու բանաձևին՝ ցաւակցութիւն մինիստրութեան կազմի վերաբերմամբ: Նիստը փակվեց:

Կ. ՊՕԼԻՍ: Այն տեղեկութիւնների պատճառով, թէ սահմանը ամրացնելու համար հանդէս բերված սերբիական զօրքերը բոլորը յետ չեն կանչված, Թիւրքերի կողմից դէպի սահմանը ուղարկվեցին երկու բատալիօն զօրքեր. իսկ ուսկիւբեան զօրաբաժնին իմաց է տրված, որ հարկաւոր դէպքում նա օգնական զօրքեր ուղարկէ դէպի սահմանը: Միւս կողմից սահմանագծի վրա գտնվող իշխանութեանը խստութեամբ հրամանագրված է արգելք դնել ալբանացիների խռովարար գործողութիւններին և սերբիական սահմանի խախտմանը:

ՄԱԴՐԻԴ: Սարագօսում բիւդժէտի դէմ ցոյց անողները գնացին դէպի ընդհանուր խորհրդի շինութիւնը և վիրաւորեցին մի քանի ժանդարմներին: Պաշարման դրութիւն է յայտարարված: Սէվիլիում ցոյց անողները քարկոծեցին զինուորական կլուբը: Պատգամաւորների ժողովում Սիլվէլա խոստովանում է, որ Սարագօսում և Սեվիլիում անկարգութիւնները լուրջ բնաւորութիւն ունէին: Կառավարութիւնը կը ճնշէ նըրանց եռանդով:

ՆԻՑՑԱ: Զիլէտտան դատապարտվեց հնգամեայ բանտարկութեան, հինգ հազար ֆրանկ տուգանքի և դատաստանական ծախսերը վճարելուն:

ՄԱԴՐԻԴ: Փողոցները կենդանութիւն են ստացել: Որովհետև այն խանութը, ուր ծախվում են խաղարկութեան տոմսակներ, բաց էր մնացել, այդ պատճառով պատուհանները ջարդեցին: Ներքին գործերի մինիստրութեան առաջ տեղի ունեցաւ ցոյց: Ոստիկանութիւնը ցրվեց ամբոխը:

ՊԱՐԻԶ: Պատգամաւորների ժողով: Վալդէկ, շարունակելով, հարցնում է. արդեօք կարող է գոյութիւն ունենալ մի մինիստրութիւն, որը թոյլ տար այնպիսի գործողութիւններ, որոնցից կարելի լինէր եզրակացնել, որ զօրքը պատրաստվում է միջամտել քաղաքական գործերում: (Ծափահարութիւններ շատ նստարանների վրա): Մինիստրութիւնը յոյս ունի, որ ինքն այլ ևս ստիպված չի լինի դիմել խիստ միջոցների: (Զանազան շարժումներ): Ամենից առաջ անհրաժեշտ է ամեն տեղ նշանակել սահմանադրական օրէնքները յարգող անձանց: (Հռետորին ընդմիջում են): Վալդէկ աւելացնում է, որ կառավարութիւնը ամեն տեղից պէտք է միանըման օժանդակութիւն ստանայ: Հռետորի համար դժուար չէ մատնացոյց անել, թէ ո՛րտեղից էին թափվում յարձակումներ կառավարչական հիմնարկութիւնների վրա: Միթէ Դրէյֆուսի գործում քրէական ատեանի վճիռը չէր ենթարկվում յարձակումների աւելի վաղ, քան թէ նա կայացած էր: (Զանազան շարժումներ): Կառավարութիւնը, սակայն, դիտաւորութիւն ունի յարգել բոլոր իւրիսդիկցիաները: (Հռետորին ընդմիջում են): Վալդէկ ուզում է բացատրել, թէ նա ինչու դիմեց գեներալ Գալլիֆէի օգնութեանը: (Շարժում): Նա այդպէս վարվեց այն պատճառով, որ չը կայ մի գեներալ, որ նրա նման կամաւորապէս գլուխ խոնարհէր սահմանադրութեան առաջ: (Զանազան շարժմունքներ): Վալդէկ աւելացնում է, որ նրա կարծիքով, այն միջոցները, որ պէտք էր ձեռք առնել մի քանի զինուորականների դէմ, կարելի էր մեղմացնել, եթէ նրանք բղխում են մեծ հեղինակութիւն ունեցող անձից: (Հռետորին ընդմիջում են): «Մենք յանձն առանք,—շարունակեց մինիստրը,—շատ ծանր գործ: Ձեզ այժմ յայտնի է, թէ ինչ ոգւով մենք մտադիր ենք իրագործել նրան: Ինչ վճիռ էլ կայացնի պատգամաւորների ժողովը, ես իմ պարտքը կատարեցի»: (Ծափահարութիւններ: Ցուցմունք): Վիճաբանութիւնները վերջացան: Մտցնվում են հերթական հարցերին անցնելու ութ բանաձև: Վալդէկ միանում է այն բանաձևին, որ առաջարկեց Պէրիլէ և որն ասում է, թէ պատգամաւորների ժողովը հաւանութիւն է տալիս կառավարութեան դեկլարացիային և ձեռնարկութիւններին:

ՍԻՄԼԱ: Ժանտախտը շարունակում է թուլանալ: Վերջին շաբաթվայ ընթացքում ամբողջ Հնդկաստանում հիւանդանալու 470 դէպքեր եղան:

ՊԵՏԵՐԲՈՒՐԳ: Յունիսի 14-ին «Ալէքսանդրիա» ամարանոցի եկեղեցում, Նօվի-Պետերհօֆում,

---

Երջանիկ բուրժուան ճոխ ճաշից յետոյ՝ թեք ընկաւ իր փափուկ բազմոցի վրա և կամացուկ քաշեց մօտիկ սեղանից այդ օրվայ թերթը: Իւղոտ աչքերը ճպճպում էին ճարպի ծալքերի մէջ, բայց տեսնել կարողացան այդ պատկերները. նա նայեց մի քանիսին, յօրանջեց լիաբերան, ինչ որ բաներ մռմռաց, աչքերը փակվեցին, իսկ թերթն իր մորմոքիչ պատկերներով ընկաւ իւղոտ փայլուն երեսի վրա, այսպէս լաւ էր, և նա խռմփալով քնեց: Ո՛չ մի պատկեր չը համարձակվեց խանգարել այդ մարմնի քունը. և ո՞ր կարող էր ներս թափանցել յուզիչ երազը, երբ այս անճոռնի մսակոյտը մի հսկայական ստամոքս էր միայն. յայտնի է, որ երազները գլխումն են լինում և ոչ ստամոքսում:

Մի խանութ էլ ներս մտաւ այդ թափառաշրջիկ թերթը. վաճառականը վերցրեց, բաց արեց և տեսաւ պատկերները. զարմանալի բան, նա չը ծածկեց իսկոյն, նոյն իսկ շարունակեց կարդալ. գործ չունէր, խանութում այցելու չը կար, սև պատկերները նրա սրտում ցաւի զգացմունք չը յարուցին. այդ րոպէին վաճառականը նոյն իսկ հպարտ էր, գրողի գրչի տակից նայող այդ զարհուրելի խեղճութիւնը նա հակադրեց իր վիճակին և տեսաւ, թէ ինքը որքան բարձր, որքան հեռու է կանգնած այդ խեղճութեան մէջ ընկնելու վտանգից. դէ՜ աշխարհում խեղճեր միշտ եղել են, միշտ էլ կը լինեն. «տղամարդը» նա է, որ կարողանում է այդ խեղճութիւնից վեր մնալ և հանգիստ, խաղաղ սրտով վայելել բաղդի իրան տուած բարիքները և անտարբեր աչքով դիտել շուրջը, ուր փոշու ու կեղտի մէջ սողում են թշուառները, անիծելով իրանց դժոխային օրերը. այս մտքերն էին անցնում այդ ժամին նրա գլխով:

Բարձր կրթութեամբ փայլուն երիտասարդը ժամանակ անգամ չունէր նայել այդ թերթին, «գործերը» շատ էին, ժամանակը վազում էր. երբ վերջացնի այդ անվերջ «գործերը», և՛ այն ժամանակ նա զարմանալի բաներ պիտի անի, իսկ առ այժմ, համբերութի՜ւն խեղճեր. մարմինը ցաւում է, թո՛ղ չը ցաւի, թող սպասի. արիւն է հոսում, իզուր, թող դադար առնի. ստամոքսը հա՜ց է պահանջում, համբերութի՜ւն, դառն արցունքները թո՛ղ չը հոսեն, թող սպասեն առժամանակ. հառաչանքները որ չը լսվեն աւելի լաւ կը լինի. համբերութի՜ւն, ամենքին, ամեն կողմ համբերութիւն, նոր Աքիլլէսը մեծանում է, իր գրչանի ուժով աշխարհի երեսից կը սրբի, կը ջնջի թշուառութիւնը:

Այստեղ էլ ներս մտաւ այդ թերթը, ա՜յ այս տան մէջ, ուր հնչվում է ուրախ երաժշտութիւնը, ուր սեղանը ծածկված է համադամ կերակուրներով, ուր դատարկվում են թանկագին շիշերը և պերճախօս թամադան գինու գոլորշիներով լեփ-լեցուն ուղեղի մէջ բառեր է որոնում կենացների համար: «Նոր թերթը կարդացէք, կարդացէք» գոչեցին մի քանի կողմից: Եւ մէկը կարդաց ցաւոտ պատկերները:

—Մարդը լաւ է գրել, աֆֆերիմ, խօսք չունեմ ասելու, ա՜յ գրիչ, գլխիդ մատաղ, գլխի՜դ, բացականչեց թամադան:

—Ո՞վ է, ո՛վ է այդ գրողը, ձայն տուին մի քանի կողմից:

—Սիսեանն է, պատասխանեց ընթերցողը:

—Տղէրք, գոչեց թամադան, Սիսեանի կենացը, Աստուած իր գրչին զօրութիւն տայ. մի լիք լիք լցրէք և խմեցէք մինչև տակը տղամարդի պէս. մարդն արժանի է, դէհ չուտ:

—Սիսեանի կենացը, Սիսեանի կենացը, գոչեցին չորս կողմից, ոտքի կանգնելով, զարկին իրար բաժակները, նրանց մակերևոյթը մի տեսակ անհաճոյ հնչիւն արձակեց, որ այնպէս զարչելի է դարձնում հարբածների սեղանը: Բայց հէնց այն ժամին, երբ ամենքը միաժամանակ բաժակները շրթունքներին մօտեցրին գինին կաթկաթեցնելով, թամադան ձեռքի մի հեղինակաւոր շարժումով հրամայեց սպասել:

—Կացէք, գոռաց նա, մեզանից մէկը «նամարդ» է, ընկերութիւնից փախչում է. և նա ցոյց տուեց սեղանակիցներից մէկին, որ ոչ ոտքի էր կանգնել և ո՛չ լիքը բաժակ ունէր. նա երկու ձեռքով գլուխը բռնած, ասես էլ չէր լսում, թէ ինչ է խօսվում իր շուրջը, ինչ են անում միւսները: Թամադայի հրամանով նրան բաժակ տուին և ոտքի կանգնեցրին: Մի առժամանակ լռութիւն տիրեց. ամենքը նրան էին նայում, որ դողդողուն ձեռքով սեղմել էր բաժակը և կարծես չը գիտէր, թէ ինչ են ուզում իրանից: Մէկ էլ յանկարծ նա նայեց իր շուրջը, տեսաւ այդ ուրախ դէմքերը, ղայրոյթից արդեօք, թէ՞ սարսափելի ցաւից թափով շպրտեց դէպի մի անկիւն գինով լի բաժակը, որ փշուր փշուր եղաւ, ցրիւ եկաւ սենեակի մէջ, բռնեց կուրծքը, որ ասես լի էր ցաւերով, և գոչեց յուսահատ ձայնով:

—Չեմ կարող, եղբայր, էլ չեմ կարող. թոյն դարձաւ ինձ համար այդ գինին. հարամ է այս հացը, որ մենք ուտում ենք, այրվում է կուրծքս, ցաւում է հոգիս, թողէք ինձ հանգիստ, և նա կռացաւ սեղանի վրա, դառն կերպով հեկեկալ սկսեց:

Մի ցաւոտ պատկեր ներս էր թափանցել նրա սրտում և գրաւել էր այնտեղ ամենանուիրական անկիւնը. այդ պատկերը յուզում, մորմոքեցնում էր նրա սիրտը: Նա թշուառ էր:

—Նամարդ է, թամադա, պատիժ, պատի՜ժ, գոռացին այս ու այն կողմից, մեր քէֆը փչացրեց:

—Դուրս մեր ընկերութիւնից, դու «նամարդ ես», դո՛ւրս:

Եւ արտասվող «նամարդը» դուրս գնաց ուրախ խնջոյքից. բաղդականները հռհռում էին, ծաղրում էին նրան, որ այժմ ցաւ ունէր սըրտում, վիշտ ունէր հոգում, և այն աշխարհի ցաւ, ընկերի, եղբօր, անզօր-անճարի խեղճութեան վիշտ:

Խնճոյքը շարունակվում էր:

Ա. Ահարոնեան

Լօզան

Մեծ Իշխանուհի Մարիա Նիկոլաեվնայի ծնընդեան առիթով, գոհացողական մաղթանք կատարվեց: Եկեղեցում ներկայ էին՝ Թագաւոր Կայսրը, Թագուհի Կայսրուհի Մարիա Ֆէօդորովնան, Կայսերական ընտանիքի անդամները և սվիտայի անձինք:

ՐԻԳԱ: Յունիսի 15-ին ժամանեց Մեծ Իշխան Բորիս Վլադիմիրովիչ. կայարանում դիմաւորեցին նրան քաղաքի ներկայացուցիչները: Կայարանից Մեծ Իշխանը գնաց տաճարը, այնտեղից էլ ամրոցը:

ՄԱԴՐԻԴ: Վալենցիայում ցոյցերը շարունակվեցին ամբողջ օր: Ժանդարմները յարձակում գործեցին, որի ժամանակ վիրաւորվեցին երկու մարդ: Ցոյցեր եղան նաև Մուրցիայում, իսկ երեկոյեան Սարագոսում վերսկսվեցին: Գեներալ Բորբոն վիրաւորված է:

ՏՐԷՆԴԳԷՑՄ: Մեծ Իշխան Վլադիմիր Ալէքսանդրովիչ ժամանեց այստեղ: Մեծ Իշխանը մնաց վագոնի մէջ մինչև ժամի $9^{1}/_{2}$, որից յետոյ անցաւ «Սվետլանա» նաւը, որը դեռ կանգնած է այստեղ:

ՍԱՅԳՕՆ: Մօնցզի լեռնահանքերի բանւորները ապստամբվեցին, որովհետև երկիւղ են կրում եւրոպական մշակման եղանակ մտցնելուց, որոնք կարող են նրանց մեծ վնասներ տալ: Չինական իշխանութիւնները անզօր են: Մօնցզիի [illegible] և ֆրանսիական հիւպատոսարանը պաշտպանված են:

ԼՈՆԴՈՆ: «Daily Mail» հեռագրում է Հօնկօնգից ստացած տեղեկութիւնների համաձայն, որ Մօնցզում ապստամբութիւն սկսվեց, ուղղված օտարերկրացիների դէմ: Մաքսատան շինութիւնը և ֆրանսիական հիւպատոսարանը հրդեհեցին: Օտարերկրացիները փախան:

ԲԻՐՄԻՆՀԷՄ: Չեմբէռլէն մի ճառ արտասանեց, որի մէջ քննութեան ենթարկեց Տրանսվաալի պատմութիւնը և Անգլիայի հետ տեղի ունեցած բարդութիւնները: Այժմեան դրութեան մի պատճառը, շարունակեց մինիստրը, [illegible] Աֆրիկայում [illegible]

16 յունիսի

ՊԵՏԵՐԲՈՒՐԳ, յունիսի 15-ից. Թագուհի Կայսրուհին գիշերը լաւ անցկացրեց. առողջութեան դրութիւնը [illegible]

ՄԱԴՐԻԴ: Երէկ ցոյցեր տեղի ունեցան Տօլէդոյում, Բուրգոսում և Լոգրոնիում: Ֆրէնալոյում վիրաւորված են մի քանի հոգի: Սարագոսում ծանր վիրաւորվեցին 17 հոգի. Վալենսիայում պաշարման դրութիւն է յայտարարված:

Կ. ՊՕԼԻՍ: [illegible]

ՄԱԴՐԻԴ: Պատգամաւորների ժողով: [illegible] Դատո ասում է, որ նրանք սկսվեցին

առաւօտեան Սարագոսում: Անզգուշութեան կողմից յարձակման ենթարկված զօրքերը հրացանաձգութիւն սկսեցին: Մէկը սպանվեց, երկուսը ծանր վիրաւորվեցին: Մոնտէրոօ յայտնեց, որ ոստիկանութիւնը յարձակվում էր գործում անզէն ազգաբնակութեան վրա: Նա դատապարտում է պրէֆէկտի վարմունքը: Դատո բողոքում է դրա նման ճառերի դէմ, որոնք կարող են միայն խճճել դրութիւնը:

ԼՕՆԴՕՆ: Համայնքների ժողով: Տօմպսօն հարցնում է, թէ կառավարութիւնը արդեօք ներկայացուցիչներ ունի պարսկական ծովափի վրա և Պարսից ծոցի մէջ և արդեօք նա ստացել է կամ սպասում է հաղորդագրութիւն այն լուրի մասին, թէ Ռուսաստանը կապալով է վերցրել Բէնդէր-Աբասը: Բրօդրիկ պատասխանում է, որ կառավարութիւնը ներկայացուցիչներ ունի Բուշիրում, բայց նա չէ ստացել և չէ սպասում նրանցից հաստատութիւն վերոյիշեալ լուրերի:

ԼՕՆԴՕՆ: Զատամում այսօր հրաման ստացվեց նաւատորմի մօբիլիզացիայի մասին յուլիսի 11-ին: Մօբիլիզացիային մասնակցում են 10 պատերազմական նաւեր և 33 կրէյսերներ:

ԳԷՐՆԷ: Լեռնահանքերի բանւորները երէկ գործադուլ արին և ընդհարում ունեցան ժանդարմների հետ, որոնց ամբոխը սկսեց քարկոծ անել: Մի քանի բանւորներ վիրաւորվեցին: Գործադուլ անողները սկսեցին հրացանազարկ անել բանւորների տնակները: Ժանդարմներն ևս սկսեցին հրացանաձգութիւն: Այսօր պօլիցիան ենթարկվեց յարձակման: Շատերը վիրաւորվեցին:

ՄԱԴՐԻԴ: Ռօմէրօ հարցնում է, թէ արդեօք կառավարութիւնը չէ վախենում, որ այժմեան անկարգութիւնները յեղափոխութիւն առաջացնեն: Սիլվէլա ասում է, որ իր կեանքի նպատակ դրել է այնպիսի բիւջէտ հաստատել, որ Սպանիան կարողանայ վճարել իր պարտքերը: Նա այդ բանի վրա կաշխատի անդադար, եթէ մինչև անգամ ստիպված լինի իր մարմնի կտորները թողնել: Պատգամաւորների ժողովը անցնում է հերթական հարցերին:

ՓԱՐԻԶ: Պատգամաւորների ժողով: Նախագահում է Մօրիս Ֆօր: Դէրուլէդ առաջարկութիւն է մտցնում սահմանադրական օրէնքները վերաքննելու մասին այն մտքով, որպէս զի կարելի լինի պարլամենտական հանրապետութեան տեղ ժողովրդական հանրապետութիւն հաստատել: Դէրուլէդ պնդում է անյետաձգելիութեան վրա: Վալդէկ անյետաձգելիութեան դէմ է և պահանջում է այդ առաջարկութիւնը յանձնել յանձնաժողովին: (Բողոքներ աջակողմից): Դէրուլէդ խօսք է պահանջում: Նախագահը մերժում է: Լազի սպառնում է նախագահին այն բանի համար, որ նա ծուռ ճանապարհներին է դիմում: (Խիստ բողոքներ ձախակողմը: Աղմուկ): Մի քանի հռետորներ փորձում են խօսել, բայց աղմուկը խլացնում է նրանց ձայները: Վերջապէս նախագահը, չը կարողանալով վերականգնել կարգը, գլխարկը ծածկում է և դադարեցնում է նիստը: Նիստը վերջանալուց յետոյ, պատգամաւորների ժողովը իրան հանգիստ է պահում: Դէրուլէդի անյետաձգելիութիւնը մերժվեց 387 ձայնով 70-ի դէմ:

ՓԱՐԻԶ: Պատգամաւորների ժողովում միմեանց հայհոյելու պատճառով, վաղը մենամարտ է նշանակված սրերով Բէրտօի և Միլվուայի մէջ:

Խմբագիր՝ ԱԼԷՔՍԱՆԴՐ ՔԱԼԱՆԹԱՐ
Հրատարակիչներ՝ ԹԱԴԷՈՒՍԻ ՏԻԳՐԱՆԵԱՆ
ԻՍԱՀԱԿ ՄԵԼԻՔ-ԱՂԱՄԱԼԵԱՆ

ՅԱՅՏԱՐԱՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

Յայտնում եմ ի գիտութիւն իմ ծանօթների և բարեկամների, որ մայիսի 1-ից Վլադիվօստօկում բաց եմ արել սեփական լուսանկարչական գործարան: Հասցէս. Владивостокъ. Фотографу Сумбату Будагянъ. 1—3

ՄՈՁԴՈԿԻ ս. Աստուածածնայր եկեղեցու համար հարկաւոր է մի ձայնաւոր տիրացու, որը լինելու է և լուսարար: Ցանկալի է, որ լինէր Թեմական դպրոցի կամ ս. Էջմիածնի Գէորգեան ճեմարանի սաներից: Բացի արդիւնքներից՝ կը ստանայ ամսական 25 րուբլի ռոճիկ:

Դիմել Մոզդոկ, գործակալ Վահան քահանայ Ասկարեանցին: 2—3

Տպագրութեան է յանձնված
ԿԱՄԻԼԼ ՖԼԱՄՄԱՐԻՕՆԻ
ՈՒՐԱՆԻԱ
Նշանաւոր աստղագիտական վէպը, 366 էջ
Թարգ. Հ. Առաքելեանի

Բացված է այժմ բաժանորդագրութիւն—1 րուբլի: Տպագրութիւնից յետոյ գինը կը լինի 1 ր. 50 կ.: Բաժանորդ գրվել ցանկացողները մինչև սեպտեմբերի 1-ը պէտք է յայտնեն, ուղարկելով 1 րուբլի այս հասցէով, Թիֆլիս, Հրատ. Ընկ. գրասենեակ, Գալուստ Գալստեանցին: (չ.) 3—10

ԲԺՇ. ՎԱՀ. ԱՐԾՐՈՒՆԻ,
տեղափոխվելով Ջրերը (Պեատիգորսկ), շարունակում է իր ընդունելութիւնը մինչև սեպտեմբերի 1-ը:
Հասցէն՝ Пятигорскъ. Верхный бульваръ, надъ аптекой Рахмалевича. 9—10

ԲԺԻՇԿ ՄԻՆԱՍ ՄՈՒՐԱԴԵԱՆ
(Մոսկվայից)
Նախընթաց տարիների պէս կընդունէ հիւանդներին Կովկասի հանքային Ջրերում—Պեատիգորսկում, մայիսի 8-ից:
(հ. չ.) 9—10

ԿԵՕԼԵՐԻԱՆ Z ՕԾԱՆԵԼԻՔ
ԾԱԽՎՈՒՄ Է ԱՄԵՆ ՏԵՂ ԵՒ ԲՈԼՈՐ ՑԱՅՏՆԻ ՎԱՃԱՌԱԿԱՆՆԵՐԻ ՄՕՏ
Այդ օծանելիքը պարֆիւմերիական արհեստի վերջին խօսքն է:
Կեօլերիան Z օծանելիքը, չը նայած իր քնքշութեան, շատ խտացրած է և այդ պատճառով նրա հոտը, գործադրութեան ժամանակ, բացվում է քիչ-քիչ և ապա մնում է մի քանի օր:

Լոյս տեսաւ
և վաճառվում է Թիֆլիսի Կենտրոնական գրավաճառանոցում
ԴԻՒԱՆ ՀԱՅՈՑ ՊԱՏՄՈՒԹԵԱՆ
գիրք Դ.
ՂՈՒԿԱՍ ԿԱԹՈՂԻԿՈՍ
Ցաւելուածներով, ծանօթութիւններով, պատկերներով:
ԱՇԽԱՏ. ԳԻՒՏ ա. քահ. ԱՂԱՆԵԱՆՑ
ԳԻՆՆ Է 4 ՐՈՒԲԼԻ
Նոյնտեղ վաճառվում են «Դիւանի» Ա.—Բ. գիրքը. գինն է 2 ր. և Գ. գիրքը, գինն է 7 ր.
ՊԱՐՈՆԵԱՆ. Ծիծաղ, հեղինակի պատկերով, գինը 1 ր. 25 կոպէկ:
» Արևելեան ատամնաբոյժ, » — 50 »
(հ.) 2—5

BATEAUX A VAPEUR FRANCAIS N. PAQUET ET C-ie
ՖՐԱՆՍԻԱԿԱՆ ՆԱՒԱԳՆԱՑՈՒԹԵԱՆ ԸՆԿԵՐՈՒԹԻՒՆ
Ն. ՊԱԿԷ ԵՒ ԸՆԿ.
Կանոնաւոր և ուղղակի նաւագնացութիւն ՄԱՐՍԷՅԼԻՑ ԲԱԹՈՒՄ, չորեքշաբթի օրերը, երկու շաբաթը մի անգամ, սկսած յունվարի 25/6-ի չորեքշաբթիից,
Եւ հակառակը՝ Բաթումից Մարսէլ, մտնելով Տրապիզոն, Սամսոն և Պոլիս: Մեկնում է Բաթումից՝ չորեքշաբթի, 23 յունիսի 5 յուլիսի ՄԻՆԳՐԷԼԻԱ շոգենաւը, նաւապետ ՇԵԼՏ: Եւ այսպէս շարունակաբար, երկու շաբաթը մի անգամ, չորեքշաբթի օրերը, ժամը 4-ին ճաշից յետոյ:
Բաթումից Պարիզ ուղղակի հաղորդակցութեան տոմսակներ տրվում են սովորականից պակաս գներով:
Ապրանքների և ճանապարհորդների մասին հարկաւոր տեղեկութիւններ ստանալու համար թող բարեհաճեն դիմել ընկերութեան գործակատարներին՝
ԲԱԹՈՒՄՈՒՄ—պ. Վիկտոր դ'Արնօին, Նաբէրէժնայա: ԹԻՖԼԻՍՈՒՄ—պ. Օ. Գ. Բարեկենդանեանին, Սիօնի փող. Խօջափարուխովի և Մայսուրաձէ քարվանսարա: ԲԱԳՈՒ—պ. Ս. Դիլզարեանին Կոլուբիակինսկայա հրապարակ: ՆՕՎՕՐՕՍՍԻՅՍԿ—պ. Մելխիոր Հերշենրօդերին:
(ե. հ. չ.) 7—20

ՄԵՔԵՆԱԳՈՐԾԱԿԱՆ ԳՈՐԾԱՐԱՆ
Կ. ԽԱՏԻՍԵԱՆԻ, Հ. ԿԵԱՆՋՈՒՆՑԵԱՆԻ ԵՒ ԸՆԿ.
ԲԱԳՈՒ
ՆՐԱ ԲԱԺԱՆՄՈՒՆՔԸ ԲԻԲԻ-ՀԷՅԲԱԹՈՒՄ
Սկսել է իր գործունէութիւնը,
ԸՆԴՈՒՆՈՒՄ Է ՊԱՏՈՒԷՐՆԵՐ
ամեն սիստեմի մեքենաների և գործիքների, մասնաւորապէս հորեր փորելու և նաւթ քաշելու համար՝ շոգեկաթսաների, Թորիչների, Թուջէ զանազան ձուլուածքների՝ մինչև 1000 փութ, զանազան պղնձէ ձուլուածքների և այլն և այլն: Գործարանի պահեստում կարելի է գտնել միշտ Բագուի համար հարկաւոր գործիքներ:
Գործարանի Բիբի-Հէյբաթի բաժանմունքը յանձն է առնում հորեր փորել կապալով Բիբի-Հէյբաթում:
Պատուէրների համար դիմել՝ քաղաքի գրասենեակը (Старо-Полицейская, տուն Արաֆելովի, տէլէֆօն № 749), գործարան. տէլէֆօն № 54, կամ Բիբի-Հէյբաթի բաժանմունքը՝ տէլէֆօն № 451.
(ե. հ. չ)

13—52

(չ)

Պետերբուրգի բժշկական վարչութեան թոյլտուութեամբ
ՊՐՕՎԻԶՕՐ ՇԻՒԽՆՕՎԻ
Պատրաստած նոր աննզարար խմիչք
Տ. Ժ. ՍՈՒՐՃԸ
Ծախվում են հետևեալ տեղերում: Թիֆլիսում՝ դեղատան ապրանքների Կովկասեան ընկերութեան մօտ, Օստէնի, Մակկէրի և Նակօբօվիչի դեղատներում. Офицер. Экономич. մագազինում ու «Общества потребителей З. Ж. Д.»-ի խանութում, Ակօպօվի և Գուրգենովի խանութներում, Ավալօվի խանութում (Միջին փողոց): Գանձակում՝ Սուքեասօվի, Վերզիևվի ու Ներսիսեանի խանութներում: Գորի՝ Բաղիարօվի դեղատան մէջ: Ալէքսանդրոպոլ՝ Ալէքսանդրօվի և Սէյլանեանցի խանութներում, նաև Ռուսաստանի բոլոր յայտնի խանութներում: (ռ. ե. հ.) 3—3